

Yerel Halkın Deniz Turizminin Gelişimine Yönelik Görüş Ve Algılarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Hatay İli Örneği

An Investigation To Determine Opinions And Perceptions Of Local People's Towards The Development Of Marine Tourism: A Case Study Of Hatay

Özlem DOĞAN¹ Seda BELLİ² Sait DOĞAN³

¹ Dr.Öğr.Üyesi; İskenderun Teknik Üniversitesi, Barbaros Hayrettin Gemi İnşaatı ve Denizcilik Fakültesi, Denizcilik İşletmeleri, Hatay, Türkiye

² İskenderun Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Deniz Ulaştırma Mühendisliği, Hatay, Türkiye (Corresponding Author)

³ Doç. Dr.; İskenderun Teknik Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Hatay, Türkiye

ÖZET

Hatay ili hem coğrafik hem de sosyo-kültürel yapısı ile önemli bir turizm destinasyonudur. Alternatif turizm türleri arasında sayılan birçok turizm türü için oldukça yüksek bir potansiyele sahiptir(göl ve nehirler, müze ve ören yerleri, yeme-içme) ancak, özellikle uzun sahil şeridi ve uygun iklim koşulları olmasına rağmen deniz turizminin gelişimi sınırlı kalmıştır. Bir destinasyonda turizm gelişiminin sağlanabilmesi için atılabilecek ilk adım yerel halkın algı ve görüşlerinin saptanması olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, Hatay ili genelinde yerel halkın deniz turizminin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine karşı algı ve görüşlerinin saptanması amacı ile Hatay'ın tüm ilçelerinde minimum 5 yıldır ikamet etmekte olan 18 yaş üstü 420 kişiden anket tekniği ile tabakalı örnekleme yöntemi baz alınarak 05.06.2021-31.07.2021 tarihleri arasında veri toplanmıştır. Araştırma sonucunda, yerel halkın deniz turizminin sosyo-kültürel etkilerini olumlu algıladıkları, ekonomik etkilerini çok olumlu algıladıkları, çevresel etkiler konusunda ise kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Hatay ili yerel halkının deniz turizmine hazır ve açık oldukları, çevresel tereddütlerin de ortadan kaldırılması ya da minimize edilmesi durumunda Hatay'da mevcut olan deniz turizminin gelişimine açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deniz turizmi, yerel halk, Hatay

ABSTRACT

Hatay province is an important tourism destination with its geographical and socio-cultural structure. Although there is very high potentials such as lakes, rivers, museums, ruins, food and beverage especially long coastline and suitable climate conditions for different types of tourism, the development of marine tourism has been limited. It is thought that the first step which can be taken for the development of tourism in a destination is to determine the perceptions and views of local people. For this reason, in order to determine the perceptions and opinions of the local people throughout the province of Hatay against the economic, socio-cultural and environmental effects of marine tourism; data were collected between 05.06.2021-31.07.2021 from 420 people over the age of 18 who have been residing in all districts of Hatay for at least 5 years, based on survey technique and the stratified sampling method. As a result of the research, it has been determined that the local people perceive socio-cultural effects positively, perceive the economic effects very positively, and remain undecided about the environmental effects. It has been concluded that the local people of Hatay are ready to develop marine tourism, and if environmental hesitations are eliminated or minimized, they are open to the development of marine tourism in Hatay.

Key words: Marine Tourism, Local People

1. GİRİŞ

Deniz Ticaret Odası tarafından "Deniz araçları kullanılarak denizin içinde veya üzerinde ve de kıyıda gerçekleştirilen turizme yönelik tüm ticari etkinlikler" olarak tanımlanan (IMEAK DTO, 2015) deniz turizmi, genel anlamda eğlence tekneleri, kıyı ve deniz temelli turizm, yolculuklar, yüzme, rekreasyonel ve derin deniz balıkçılığı, yat turları, rüzgâr sörfü ve macera sporları gibi aktiviteleri içerirken (Miller, 1991), temel anlamda denizleri, plajları ve deniz altı güzellikleri kapsamaktadır (Mohd, İsa & Ramli, 2014). Bir destinasyonun var olan potansiyelini ortaya koyması, geliştirmesi ve koruması, büyük önem arz etmektedir. Mevcut potansiyelin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin o bölgenin yerlileri açısından değerlendirilmesi, bahse konu olan potansiyelin korunması ve geliştirilebilmesi için ilk adım olabileceği düşünülmektedir. Türkiye'nin birçok şehrinde deniz turizmi üzerine çalışmalar/ araştırmalar (Kan, 2019; Doğan, 2019 & Çalışkan, 2018) yapılmış fakat Türkiye'nin en güney noktasında denize kıyısı olup 14 kilometreyi bulan sahil uzunluğu ile dünyanın en uzun onuncu, Türkiye'nin ise en uzun kumsalını (www.sabah.com.tr) bulduran Hatay ilinde, deniz turizmine yönelik geniş çaplı bir çalışma bulunmamaktadır. Hatay, konumu, iklimi, tarihi ve kültürel çeşitliliği, doğal güzellikleri, zengin ve özgün mutfağı, gelişmiş sanayisi gibi çeşitli avantajları bünyesinde bulundurmakta, Hatay ilinde turizm alanında yapılmış çalışmaların daha çok şehir, kültür, gastronomi turizmi açısından yoğunlaştığı görülmektedir (Tosun, 2004; Cömert, 2014; Babat ve Gökçe, 2017; Taştan ve İflazoğlu, 2019; Saçlı, 2020; Duman, Eryılmaz & Saçlı 2021). Bu bağlamda Hatay'ın tüm ilçelerinde minimum 5 yıldır ikamet etmekte olan 18 yaş üstü yerel halka anket uygulanmış, bölge insanların algı ve görüşleri incelenmiştir. Yerel halkın deniz turizmi potansiyeline yatırım yapmaya hevesli olması, kültürel olarak yerli-yabancı turistleri ağırlama ve onlarla uyum konusunda açık ve girişimci olması, kamuyu destekler nitelikte olup deniz turizmi gelişimine imkân yaratmaktadır. Deniz turizminin değerlendirilmesinin Hatay iline ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel anlamda büyük yararları olacaktır. Bununla birlikte, yerel halkın

görüşlerine başvurulmuş bu çalışmanın Hatay ilinde deniz turizmine ilişkin yapılan ilk büyük çaplı çalışma olması nedeniyle, akademiye ve sektöre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

2. DENİZ TURİZMİ ve HATAY'IN DENİZ TURİZMİ POTANSİYELİ

Deniz turizmi, deniz ve deniz çevresindeki ögelere bağlı bir turizm çeşididir. Bu turizm şekli, müşterilerin ikamet ettikleri bölgeden uzaklaşarak deniz ve unsurları ile aktif olarak ilgilenmesini kapsamaktadır (Papageorgiou, 2016). Bu ilgi kapsamında; tüplü dalış, deniz sporları, su altı ve su üstü balıkçılığı, su kayağı, yelkencilik, rüzgâr sörfü, deniz parklarına düzenlenen turlar ve deniz canlılarının gözlemlenmesi gibi etkinlikler deniz turizmini oluşturan öğelerdir (EC, 2014).

Turizm, bir üretme ve tüketme süreci olması nedeniyle turist gönderen, aynı zamanda turist ağırlayan ülkeler için önemli ekonomik etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler ekonomik olmakla kalmayıp, toplumsal, sosyal, çevresel ve fiziksel olarak da görülebilir (Kozak, 2001; Bahar & Kozak, 2006). Bu çalışmada deniz turizminin çok yönlü etkileri ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel olarak incelenmektedir. Kıyı kesimleri asırlardır ekonomik nedenlerle ve kazanç sağlama sebebiyle bireylerin ilgi ve merak noktası durumundadır (Mansuroğlu & Yıldırım, 2001). Deniz turizmi, yerel halkın kazanç sağladığı işletmelerin kazancını artırmakta, tüm altyapı ve üstyapı olanaklarını onarmakta, ulaşımda kazanç sağlamakta ve bu şekilde yerel halkın kalkınmasına fırsat yaratmaktadır. Aynı zamanda vergiler ile ülke ekonomisine de katkısı oldukça fazladır (Orams, 2002). İstihdam konusunda ise, Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi'nin (WTTC) hesaplamasına göre, turizm sektörü her üç saniyede bir iş imkânı yaratmaktadır (Özgüç, 1998). Sosyo-kültürel etkiler kavramı turizm açısından oldukça önem arz etmektedir. Örneğin yerel halkın kültürü çoğu zaman bir turist açısından merak edilen unsurlardan bir tanesidir. Yerel halkın davranış biçimleri, gelenek- görenekleri, yaşam tarzları turistlerin oldukça ilgisini çekmekte ve bölgenin cazibesini arttırabilmektedir (Orams, 2002). Bununla birlikte, bir alanda deniz turizminin gelişim göstermesiyle toplumsal etkileşim ve tutum değişiklikleri artmaktadır (Taylor & Buckenham, 2003). Turizmin çevresel etkileri olarak ise, doğal alanların korunmasını sağlaması, arkeolojik ve tarihi mekânların korunmasına sebep oluşturması, çevre bilincini ve kalitesini artırması, altyapıyı iyileştirmesi (Avcıkurt, 2003), eski yapıtların restore edilip günümüzde yaşamalarını sağlayacak düzenlemelere götürmesi (Kozak, Kozak & Kozak, 2000) gibi birçok olumlu çıktıları bulunmaktadır. Bu bağlamda deniz turizminin şehrin kalkınması, istihdamı artırması, kültürel ve doğal kaynakların korunması açısından bölgeye pek çok katkısı olduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Hatay ilinin de mevcut deniz turizmi potansiyeli değerlendirildiği takdirde bu kapsamda birçok önemli kazancın elde edilmesi söz konusu olabilir.

Hatay ili, Akdeniz'e kıyısı olan yerleşim yerlerinden biridir. Hatay'ın Akdeniz'e kıyısı olan İskenderun, Samandağ ve Dörtöyl ilçelerinde uzunluğu 50 km'yi bulan plaj ve kumsallar bulunmaktadır. İskenderun, Yayladağı ve Samandağ sahil kesimlerinde dalış, yelken, sörf ve kruvaziyer turizm gelişimine olanak sağlayan alanların bulunduğu bilinmektedir (DOĞAKA, 2018). Turizm açısından İskenderun Plajı, Payas Plajı, Çevlik Plajı, Arsuz Plajı, Gülcihan Plajı ve Sariseki Plajı oldukça yüksek potansiyele sahip olup, bu kıyıların doğru adımlarla değerlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir. Hatay'ın deniz turizmi elverişliliği genel olarak değerlendirildiğinde, "Kruvaziyer Turizm", deniz temelli turizm kategorisinde yer almaktadır (Şahin, Çaylı & Erol, 2011). Arsuz, İskenderun, Samandağ ve Yayladağı sahil kesimlerinde kruvaziyer turizmine elverişli bölgeler mevcuttur. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 kapsamında Hatay ili Samandağ ilçesi, "Kruvaziyer Turizm" in turizm açısından potansiyeli bulunan bölgesi olarak belirtilmiştir. Kruvaziyer turizm için Samandağ'da liman yatırımı olması planlandığı bilinmektedir (DOĞAKA, 2018). Hatay'ın su sporlarına yönelik potansiyeli dikkate alındığında ise; Yayladağı ve Arsuz ilçelerinde mevcut olan su sporları merkezleri ile gerçekleştirilen su sporları faaliyetleri turizm hizmeti kapsamındadır. Sualtı dalış turizmi konusunda, Hatay ilinde Doğu Akdeniz Dalış Merkezi liderliğinde Karamağara civarında sualtı dalış faaliyetleri yapılmaktadır. Akarsu turizmi için; Hatay ilinde Asi Nehri'nin doğal yatağı balık avcılığı açısından uygun koşullara sahip olmakla birlikte, ana akarsu kolunda eğitim değerlerinin azaldığı bölümler akarsu turizminin farklı uygulamaları açısından zengin alternatifler sunmaktadır (Haseki, 2013).

Rekreasyonel balıkçılık: hobi, spor veya dinlenme amacı taşıyan maddi ve ticari kazanç gayesi gütmeyen turizm ve konaklama potansiyeli ile ekonomik önem arz eden balıkçılık faaliyetidir (Cowx, 2002). Dünyada en bilinen rekreasyonel balıkçılık tekniğinin olta avcılığı olmasından kaynaklı, rekreasyonel balıkçılık ile olta balıkçılığı aynı anlama gelebilmektedir (Arlinghaus, Cooke, Lyman, Policansky, Schwab, Suski & Thorstad, 2007). İskenderun Körfezi'nde balıkçılık ile ilgili faaliyetler; dalyan balıkçılığı, kültür balıkçılığı ve kıyı balıkçılığından meydana gelmektedir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015). İskenderun Körfezi yoğun bir nüfusa sahip olup sanayi ve üretim bölgesi olduğu için daha çok genç ve deniz alanları ile ilgili insanlar dinamik demografik yapıyı oluşturmaktadır (Demirci & Arslantaş, 2015). Bu yoğun nüfus, ayrıca rekreasyonel olta balıkçılığının da bu duruma paralel bir artışı beraberinde getirdiği anlamına da gelebilmektedir. Son olarak yat turizmi açısından değerlendirildiğinde, oldukça başarılı durumda olan Hatay, Hado isimli deniz otobüsü seferlerinin başlamasıyla, yıldızını daha da parlatacaktır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, Hatay ilinde yaşayan yerel halkın deniz turizmi açısından algılarını ortaya koymaktır. Bu bağlamda Hatay'ın tüm ilçelerinde minimum 5 yıldır ikamet etmekte olan 18 yaş üstü yerel halka anket uygulanmış, bölge insanların algı ve görüşleri incelenmiştir. İki bölümden oluşan anket formunda ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgilerini belirlemek amaçlı ifadeler yer almış ve ilçe sınırları "Antakya, Defne", "İskenderun, Payas, Erzin, Dörtöyol", "Kırıkhan, Hassa, Kumlu, Altınözü, Reyhanlı" ve "Arsuz, Samandağ, Yayladağı" olarak dört grupta sınıflandırılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Çetinkaya ve Dedeman (2013) yazarlarının golf turizmi konulu çalışmalarında yerel halkın algısını belirlemeye yönelik geliştirdikleri 25 ifadeden oluşan algı ölçeğinden yararlanılmış ve çalışma amacına bağlı olarak uyarlanmıştır. Bu kapsamda uzman desteği alınarak (alanında 3 akademisyen) uyarlanan anket formu için gerekli olan etik kurul izin belgesi İskenderun Teknik Üniversitesi Etik Kurulu'nun 27.05.2021 tarihli ve 05 sayılı toplantısının E.13880 sayılı kararı ile alınmıştır. Soru formu 5'li likert ölçeği kullanılarak yapılandırılmıştır. Ankette yer alan likert ölçeği maddelerle uygun biçimde uyarlanmış ve "1-Kesinlikle Katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Kısmen Katılıyorum 4-Katılıyorum 5-Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında geliştirilen hipotezler şu şekildedir:

H1: Yerel halkın deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H1¹: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H1a: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri algısı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H1b: Yerel halkın deniz turizminin olumlu sosyo-kültürel etkileri algısı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H1c: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H1d: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H1e: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H1f: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri algısı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2: Yerel halkın deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2¹: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2a: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri algısı medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2b: Yerel halkın deniz turizminin olumlu sosyo-kültürel etkileri algısı medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2c: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2d: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2e: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2f: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri algısı medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H3: Yerel halkın deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri bölgede ikamet etme sürelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H3¹: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri bölgede ikamet etme sürelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H3a: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri algısı ikamet etme sürelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H3b: Yerel halkın deniz turizminin olumlu sosyo-kültürel etkileri algısı ikamet etme sürelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H3c: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı ikamet etme sürelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H3d: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı ikamet etme sürelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

- H3e: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı ikamet etme sürelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H3f: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri algısı ikamet etme sürelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H4: Yerel halkın deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H4¹: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H4a: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri algısı yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H4b: Yerel halkın deniz turizminin olumlu sosyo-kültürel etkileri algısı yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H4c: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H4d: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H4e: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H4f: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri algısı yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H5: Yerel halkın deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H5¹: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir
- H5a: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H5b: Yerel halkın deniz turizminin olumlu sosyo-kültürel etkileri algısı eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H5c: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H5d: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H5e: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H5f: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri algısı eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H6: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik yönelik algı ve görüşleri gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H6¹: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik yönelik algı ve görüşleri gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H6a: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri algısı gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H6b: Yerel halkın deniz turizminin olumlu sosyo-kültürel etkileri algısı gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H6c: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H6d: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H6e: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H6f: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri algısı gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H7: Yerel halkın deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri ikamet edilen ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H7¹: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri ikamet edilen ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H7a: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri algısı ikamet ettikleri ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H7b: Yerel halkın deniz turizminin olumlu sosyo-kültürel etkileri algısı ikamet ettikleri ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H7c: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı ikamet ettikleri bölge sınırlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- H7d: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı ikamet ettikleri ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H7e: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı ikamet ettikleri ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H7f: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri algısı ikamet ettikleri ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın çalışma evrenini, Hatay'ın tüm ilçelerinde minimum 5 yıldır ikamet etmekte olan 18 yaş üstü yerel halk oluşturmaktadır. Anket formu, 05.06.2021- 31.07.2021 tarihleri arasında uygulanmıştır. 2020 yılı verilerine göre Hatay ilindeki 18 yaş ve üstündeki bireylerin mevcut sayısı 1.120.447' dir (TUIK, 2020). İlçeler bazında bakıldığında 18 yaş üstü nüfusu: Altınözü 37.359 kişi, Antakya 257.398 kişi, Arsuz 70.049 kişi, Belen 24.156 kişi, Defne 112.861 kişi, Dörtöyl 85.760 kişi, Erzin 28.991 kişi, Hassa 38.221 kişi, İskenderun 179.007 kişi, Kırıkhan 78.238 kişi, Kumlu 8584 kişi, Payas 29.283 kişi, Reyhanlı 60.598 Kişi, Samandağ 84.244 kişi ve Yayladağı 25.698 kişidir (TUIK, 2020). Araştırmada örnekleme yöntemi olarak, tabakalı örnekleme başvurulmuştur. Tabakalı örnekleme, sınırları belirlenen bir evrende alt tabakalar veya alt birim grupları varlığının söz konusu olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu durumda önemli olan, evren içerisindeki alt tabakaların varlığından yola çıkarak, evrenin üzerinde çalışma yapmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2005). Araştırmanın örnekleme büyüklüğü hesaplamasında tahmini örnekleme tablosundan yararlanılmış ve Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'in tahmini örnekleme büyüklüğü tablosuna göre, evrenin 1 000 000 olduğu durumlarda $\pm 0,5$ örnekleme hatası için tahmini örnekleme sayısı 384'tür (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2004). Elde edilen örnekleme sayısının (420), tahmini örnekleme sayısından fazla olması sebebiyle, araştırmadan elde edilecek bulgu ve sonuçların geçerli ve güvenilir olacağına ispatı niteliğindedir. $\pm 0,05$ örnekleme hatasına göre belirlenmiş olan 384 örnekleme sayısı 1 120 000 evren sayısının $384 / 1 120 000 = 1 / 2 900$ 'ü kadardır. Evreni oluşturan Hatay'ın, ilçeler kapsamında tabakalı örnekleme yöntemine göre anket uygulanması gereken en az kişi sayıları ilçe bazlarında hesaplanmış biçimiyle şu şekildedir: Antakya: 88, Defne: 39, İskenderun: 61, Erzin: 10, Dörtöyl: 29, Belen: 8, Payas: 10, Hassa: 13, Kırıkhan: 27, Kumlu: 3, Reyhanlı: 21, Altınözü: 13, Arsuz: 24, Samandağ: 29, Yayladağı: 9. Tabakalı örnekleme yöntemine göre ilçeler bazında belirlenmiş olan minimum kişi sayıları göz önünde bulundurularak ilçeler 4 gruba ayrılmış ve minimum kişi sayısı şu şekli almıştır: Antakya-Defne: 127, Belen-İskenderun-Payas-Dörtöyl-Erzin: 118, Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Altınözü: 77 ve Arsuz-Samandağ-Yayladağı: 62.

3.3. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Öncelikle, güvenilirlik (Cronbach Alpha) testi uygulanmış ve deniz turizmi algı ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı $\alpha = 0,725$ ($n=420$) olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sonuç, ölçeğin güvenilir ($0,60 \leq \alpha \leq 0,80$) olduğunu göstermektedir (Akgül & Çevik, 2005). Değişkenlerin geçerliliğini belirleyebilmek için faktör analizi uygulanmış ve alt boyutlar belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilmiş olan veriler, farklı istatistiksel çözümlenmelerle yorumlanmıştır. Elde edilmiş olan bulguların aritmetik ortalamaları, şu aralıklar bazında yorumlanmıştır (Özdamar, 2003): 1-1,79: Çok düşük, 1.80-2,59: Düşük, 2,60-3,39: Orta, 3,40-4,19: Yüksek, 4,20-5,00: Çok yüksek. Verilerin demografik analizine yer verilmiştir. Ardından normalite testi uygulanan verilere, T-testi ve ANOVA uygulanarak, çıkarım yapılması sağlanmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında, demografik analizden yararlanılmıştır. Katılımcıların yaşları, medeni durumları, öğrenim düzeyleri, gelir durumları, Hatay'da ikame süreleri ve yaşadıkları ilçe sınırları sayı ve yüzde (%) bazında hesaplanmış, aşağıda yer alan Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Demografik Veri Tablosu

Değişkenler	n	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	164	39
Erkek	256	61
Medeni Durum		
Evli	227	54
Bekâr	193	46
Yaş		
18-27	109	26
28-39	131	31,2
40-49	88	21
50-59	48	11,4
60 Yaş ve Üstü	44	10,5
Öğrenim Düzeyi		
İlköğretim	25	6
Lise	103	24,5
Ön Lisans	118	28,1
Lisans	141	33,6

Lisansüstü	33	7,9
Gelir Durumu		
2826 TL	82	19,5
2827-3500 TL	92	21,9
3501-4500 TL	55	13,1
4501-5500 TL	93	22,1
5501 TL ve Üstü	98	23,3
İkamet Süresi		
5-10 Yıl	51	12,1
11 Yıl ve Üzeri	369	87,9
İlçe Sınırı		
Antakya-Defne	141	33,6
Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin	125	29,8
Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü	88	21
Arsuz-Samandağ-Yayladağı	66	15,7

Katılımcıların çoğunluğuna bakıldığında, katılımcıların %61'i erkek olup, %54'ü evli, % 31,2'si 28-39 yaş aralığında, %33,6'sı lisans mezunu, %23,3'ü ise 5001 lira ve üstü gelire sahiptir. Diğer taraftan araştırmaya katılanların %87,9'unun Hatay ilinde 11 yıl ve üzeri bir zamandır ikamet ettikleri, ikamet ettikleri ilçe sınırlarına bakıldığında ise ilçe sınırları açısından yakın bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir.

Çetinkaya ve Dedemen (2013) tarafından geliştirilmiş olan 25 soruluk Golf turizmi algı ölçeğine, çalışma kapsamında açıklayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmış, Çetinkaya ve Dedemen'in (2013) "Golf turizmine Yönelik Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesi: Antalya/Belek Örneği" çalışmasında olduğu gibi bu çalışmada da altı faktör ile karşılaşılmıştır.

Tablo 2. Faktör Analizi Değerleri

KMO	0,871					
Barlett's Test Of Sphericity	4037,465	p=0,000				
Toplam Varyans Açıklama Oranı	60,827					
Özdeğer	6,58	3,63	1,75	1,24	1,16	1,09
Varyansı Açıklama Oranı	%26,34	%39,80	%46,82	%51,78	%56,45	%60,82

Faktör analizinde örneklem büyüklüğünün yeterli olabilmesi için, KMO değerinin 0,60 ve üzeri, Barlett testinin ise anlamlı ($p < 0,05$) olması gerekmektedir (Tabacnick & Fidell, 2013). Faktör yük değerlerinde, kaç üzeri değer ilgili faktör için anlamlı olduğunun en önemli göstergesi örneklem sayısıdır. Artan örneklem ile anlamlı kabul edilebilecek yük değeri düşecektir. Örneğin 350 kişilik örneklemde 0,3 üzeri yükler anlamlıyken, örneklem sayısı 200'e düştüğünde bu rakam 0,4'e, 120 civarında 0,5'e ve 85'e düştüğünde ise 0,6'ya çıkar (Hair, Black, Babin & Anderson, 2010). Bu çalışmanın örneklem sayısı 420 ve en düşük yük değeri ise 0,41 olduğundan, tüm maddeler, faktör analizine dahil edilmiştir. KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measur of Sampling Adequacy) değeri, 0,871 olarak hesaplanmış, küresellik derecesi ise (Barlett's Test Of Sphericity) 4037,465 olarak belirlenmiş olup, hesaplanan bu değer 0,000 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Faktör analizinin sonucunda elde edilmiş olan altı faktörün toplam varyansın % 60,82' sini açıklamakta olduğu görülmüştür. Birden fazla alt boyutu bulunan ölçme araçlarında açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterlidir (Büyüköztürk, 2007). Bu durumda altı faktör tarafından açıklanan toplam varyans oranının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Belirlenen ilk faktör "Olumsuz sosyo-kültürel etkiler", ikinci faktör "Olumlu sosyo-kültürel etkiler", üçüncü faktör "Olumlu ekonomik etkiler", dördüncü faktör "Olumlu çevresel etkiler", beşinci faktör "Olumsuz çevresel etkiler" ve altıncı faktör "Olumsuz ekonomik etkiler" olarak adlandırılmıştır.

Yerel halkın deniz turizmine yönelik tutum ve algıları incelenmiş; "Deniz turizmi için gelen turist sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir" (4,66) önermesine, yerel halkın çok yüksek düzeyde katıldığı tespit edilmiştir. Öte yandan "Deniz turizmi, toplumda daha fazla yıkıcılığa yol açar" (1,73) önermesine yerel halkın çok düşük seviyede katıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yerel halkın deniz turizmi ile alakalı sosyo-kültürel etki algılarına bakıldığında, en yüksek puanı "Deniz turizmi, yerel halkın kültürel aktivitelerinin çeşitlenmesini sağlar" (4,26) önermesi almış olup, bu ifadeye katılımcıların çok yüksek düzeyde katıldıkları tespit edilmiştir. En düşük puanı alan ise "Deniz turizmi toplumda daha fazla yıkıcılığa yol açar" (1,73) önermesi olmuş, yerel halkın bu ifadeye çok düşük seviyede katıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir kategori olan çevresel etkiler kategorisindeki önermeler ile alakalı yerel halk algısına bakıldığında; "Deniz turizminin gelişimi, bölgenin görünüşünü geliştirir" (4,35) önermesi, katılımcıların çok yüksek düzeyde katıldığı önerme olmuştur. "Deniz turizmi ciddi anlamda olumsuz çevresel etkiler yaratır" (2,03) önermesi ise en düşük puanı alarak, katılımcıların düşük düzeyde katıldığı önerme olmuştur. Ekonomik önermeler ile alakalı yerel halk algısına bakıldığında ise; "Deniz turizmi için gelen turist sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir" (4,66) en yüksek puanı alan önerme olmuş, bu ifadeye yerel halk çok yüksek düzeyde katılmıştır. Ekonomik önermelerde en düşük puanı; "Deniz turizmi genellikle yerel halkın küçük bir bölümü için faydalıdır." (2,86) önermesi almıştır. Özetle halkın deniz turizmine yönelik algısı yüksek düzeyde olumlu olarak tespit edilmiştir.

Çalışmada grupların normallik testi için Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmıştır. Skewness değeri $-.959$ ve $1,028$ arasında, Kurtosis değerinin ise $-.490$ ve $,658$ arasında değişkenlik gösterdiği gözlemlenmiştir. $-1,5$ ile $+1,5$ arası Skewness ve Kurtosis değerleri, normal dağılım olarak kabul görmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013). Sonuçlar doğrultusunda çalışma verileri normal dağılım göstermiş olup, demografik değişkenler ile deniz turizmi algısı arasındaki ilişkiyi test edebilmek için çalışma kapsamında T-testi ve One Way ANOVA yapılmıştır.

Tablo 3'te katılımcıların cinsiyeti ile deniz turizmi algısına ilişkin algıları kapsamında elde edilen T-testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Deniz Turizminin Olumlu ve Olumsuz Etkilerine Karşı Tutum Boyutları T-testi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	Ss	T	P
Olumlu Çevresel Etkiler	Erkek	256	4,16	0,64	2,32	0,02*
	Kadın	164	4,00	0,73		
Olumlu Ekonomik Etkiler	Erkek	256	4,68	0,45	4,02	0,00*
	Kadın	164	4,47	0,55		
Deniz Turizminin Genel Olumlu Etkileri	Erkek	256	4,27	0,51	2,98	0,003*
	Kadın	164	4,12	0,54		

Çalışmaya katılım gösteren bireylerin cinsiyetleri ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından "Olumsuz sosyo kültürel etkiler" ($P=0,74 > 0,05$), "Olumlu sosyo kültürel etkiler" ($P=0,67 > 0,05$), "Olumsuz çevresel etkiler" ($P=0,78 > 0,05$) ve "Olumsuz ekonomik etkiler" ($P=0,09 > 0,05$) arasında anlamlı fark bulunamazken, "Olumlu ekonomik etkiler" ($P=0,00 < 0,05$) ve "Olumlu çevresel etkiler" ($P=0,02 < 0,05$) boyutları arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bağlamda erkeklerin deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri ($Ort=4,68$; $ss=0,45$) ile olumlu çevresel etkilerini ($Ort=4,16$; $ss=0,64$) kadınlara göre daha olumlu biçimde algıladıkları tespit edilmiştir. Deniz turizminin genel olumlu (Ekonomik+Sosyo-Kültürel+Çevresel) ve olumsuz (Ekonomik+Sosyo-Kültürel+Çevresel) etkileri toplam olarak ele alındığında ise; Deniz turizminin genel olumlu etkisi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P=0,03 < 0,05$). Deniz turizminin genel olumlu etkisi algılamasında erkeklerin ($Ort=4,27$; $ss=0,51$) kadınlara göre ($Ort=4,12$; $ss=0,54$) daha olumlu bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 4'te katılımcıların medeni durumları ile deniz turizmi algısına ilişkin algıları kapsamında elde edilen T-testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Deniz Turizminin Olumlu ve Olumsuz Etkilerine Karşı Tutum Boyutları T-testi

Değişkenler	Gruplar	N	X	Ss	T	P
Deniz Turizminin Genel Olumlu Etkileri	Evli	227	4,28	0,52	2,95	0,003
	Bekâr	193	4,13	0,52		
Deniz Turizminin Genel Olumsuz Etkileri	Evli	227	2,34	0,66	2,63	0,002
	Bekâr	193	2,55	0,70		

Çalışmaya katılım gösteren bireylerin medeni durumları ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından "Olumlu sosyo kültürel etkiler" ($P=0,33 > 0,05$), "Olumsuz sosyo kültürel etkiler" ($P=0,90$), "Olumlu çevresel etkiler" ($P=0,23 > 0,05$), "Olumsuz çevresel etkiler" ($P=0,80 > 0,05$), "Olumlu ekonomik etkiler" ($P=0,11 > 0,05$) ve "Olumsuz ekonomik etkiler" ($P=0,93 > 0,05$) arasında anlamlı fark bulunamazken, deniz turizminin genel olumlu ($P=0,003 < 0,05$) ve genel olumsuz etkilerinde ($P=0,002 < 0,05$) ise anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Deniz turizminin genel olarak olumlu etkileri kapsamında, evli katılımcıların ($Ort=4,28$; $ss=0,52$), bekâr katılımcılara ($Ort=4,13$; $ss=0,52$) göre, daha olumlu algıya sahip olduğu; genel olumsuz etkileri kapsamında ise bekâr bireylerin ($Ort=2,55$; $ss=0,70$), evli bireylere göre ($Ort=2,34$; $ss=0,66$) daha olumsuz algıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu iki sonuç birbirini desteklemekte olup, evlilerin deniz turizmi algısının daha olumlu olduğu ve olumsuzluk noktasında da evlilerin bekârlara göre daha olumlu bir algıya sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Tablo 5'te katılımcıların yaş grupları ile deniz turizmi algısına ilişkin algıları kapsamında elde edilen anova testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Etki Puanlarının ANOVA Sonuçları

Soru	Yanıtlar	N	X	Ss	F	P	Fark
OLUMSUZ EKONOMİK	18-27	109	3,74	0,78	2,443	,046	18-27 ile 28-39
	28-39	131	3,47	0,64			
	40-49	88	3,49	0,73			
	50-59	48	3,54	0,82			
	60-üstü	44	3,65	0,61			
	Toplam	420	3,57	0,72			
OLUMLU ÇEVRESEL	18-27	109	4,04	0,68	3,318	,011	28-39 ile 40-49
	28-39	131	3,97	0,71			
	40-49	88	4,23	0,70			
	50-59	48	4,25	0,56			
	60-üstü	44	4,23	0,58			
	Toplam	420	4,10	0,68			

	18-27	109	4,19	0,50			
GENEL	28-39	131	4,13	0,51			
OLUMLU	40-49	88	4,23	0,62	2,524	,040	28-39 ile 60-üstü
ETKİLER	50-59	48	4,29	0,45			
	60-üstü	44	4,39	0,45			
	Toplam	420	4,21	0,52			

Çalışmaya katılım gösteren bireylerin yaş grupları ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından’’ Olumlu sosyo kültürel etkiler’’ (F=2,146; p>0,05), ‘’Olumsuz sosyo kültürel etkiler’’(F=1,268; p>0,05), ‘’Olumsuz çevresel etkiler’’ (F=0,516; p>0,05), ‘’Olumlu ekonomik etkiler’’(F=1,079, p>0,05) arasında anlamlı fark bulunamazken, ‘’Olumsuz ekonomik etkiler’’, ‘’olumlu çevresel etkiler’’ ve ‘’genel olumlu etkiler’’ puanlarında, anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir (F=2,443; p<0,05), (F=3,318; p<0,05), (F=2,524; p<0,05). Katılımcıların yaş bilgileri ile deniz turizmine yönelik ‘’olumsuz ekonomik etkiler’’ arasındaki anlamlı farkın, hangi yaş grupları arasında olduğunun tespitinin yapılabilmesi için TUKEY testi uygulanmış ve sonuçlarına göre, 18-27 yaş grubu bireylerin deniz turizminin olumsuz ekonomik etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının (x=3,74), 28-39 yaş grubu bireylerden (x=3,47) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda, bireylerin yaşları arttıkça, deniz turizminin alt boyutlarından deniz turizminin ekonomik etkilerine yönelik algılarında pozitif yaklaşımın da arttığı söylenebilmektedir. Yerel halkın yaş grupları ile deniz turizminin olumlu çevresel etkilerine yönelik algılarında TUKEY testi sonuçlarına göre, 40-49 yaş grubu bireylerin deniz turizminin olumlu çevresel etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının (x=4,23), 28-39 yaş grubu bireylerden (x=3,97) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yerel halkın yaş grupları ile deniz turizminin genel olumlu etkilerine (Tablo 5.) yönelik algılarında uygulanan TUKEY testi sonuçlarına göre, 60 ve üstü yaş grubu bireylerin deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının (x=4,39), 28-39 yaş grubu bireylerden (x=4,13) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, ileri yaş grubunda yer alan insanların gençlere göre deniz turizminin genel olumlu etkilerini daha yüksek düzeyde olumlu algıladıkları söylenebilir.

Tablo 6’da katılımcıların öğrenim düzeyleri ile deniz turizmi algısına ilişkin algıları kapsamında elde edilen ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Öğrenim Düzeylerine Göre Etki Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Soru	Yanıtlar	N	X	Ss	F	P	Fark
OLUMSUZ SOSYO- KÜLTÜREL	İlköğretim	25	2,13	0,94	4,428	,002	Önlisans ile Lise Önlisans ile Lisansüstü
	Lise	103	1,82	0,75			
	Ön lisans	118	2,24	1,06			
	Lisans	141	1,95	0,75			
	Lisansüstü	33	1,74	0,63			
	Toplam	420	1,99	0,87			
OLUMSUZ ÇEVRESEL	İlköğretim	25	2,48	0,91	2,507	,042	Önlisans ile Lisans
	Lise	103	2,27	0,92			
	Ön lisans	118	2,54	1,12			
	Lisans	141	2,17	0,91			
	Lisansüstü	33	2,27	1,12			
	Toplam	420	2,32	1,00			
GENEL OLUMSUZ ETKİLER	İlköğretim	25	2,61	0,67	4,004	,003	Ön lisans ile Lise Ön lisans ile Lisans
	Lise	103	2,31	0,61			
	Ön lisans	118	2,61	0,83			
	Lisans	141	2,38	0,61			
	Lisansüstü	33	2,27	0,57			
	Toplam	420	2,43	0,69			

Çalışmaya katılım gösteren bireylerin öğrenim düzeyleri ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından ‘’Olumlu sosyo kültürel etkiler’’ (F=1,034; p>0,05), ‘’Olumlu çevresel etkiler’’ (F=1,468, p>0,05), ‘’Olumlu ekonomik etkiler’’(F=1,316; p>0,05) ve ‘’Olumsuz ekonomik etkiler’’(F=1,399; p>0,05) arasında anlamlı fark bulunamazken, ‘’Olumsuz sosyo-kültürel etkiler’’ ‘’Olumsuz çevresel etkiler’’ ve ‘’Genel olumsuz etkiler’’ yönelik algılarında, anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir (F=4,428; p<0,05), (F=2,507; p<0,05), (F=4,004; p<0,05). Yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre, ön lisans grubu bireylerin deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının (x=2,24), lise grubu bireylerden (x=1,82), aynı zamanda lisansüstü grubu bireylerden (x=1,74) de yüksek olduğu, önlisans grubu bireylerin deniz turizminin olumsuz çevresel etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının (x=2,54), lisans grubu bireylerden (x=2,27) yüksek olduğu ve önlisans grubu bireylerin deniz turizminin olumsuz etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının (x=2,61), lise grubu bireylerden (x=2,31) ve aynı zamanda lisans grubu bireylerden (x=2,38) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıklar için öğrenim düzeyi ön lisans olan bireylerin, lise, lisans ve lisansüstü olan bireylere göre deniz turizminin sosyo-kültürel, çevresel ve genel olumsuz etkileri açısından ayrıştığı ve diğer öğrenim düzeyinde yer alan bireylere göre daha olumsuz bir bakış açısında sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Hatay'da İkamet Edilen İlçelere Göre Etki Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Soru	Yanıtlar	N	X	Ss	F	P	Fark
OLUMLU EKONOMİK	Antakya-Defne	141	4,56	0,52	5,699	,001	Belen-İsk-Payas-Dörtyol-Erzin ile Antakya-Defne Belen-İsk-Payas-Dörtyol-Erzin ile Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü.
	Belen-İsk-Payas Dörtyol-Erzin	125	4,73	0,45			
	Hassa-Kırıkhan Kumlu-Reyhanlı Altınözü	88	4,46	0,50			
	Arsuz-Samandağ Yayladağı	66	4,65	0,51			
	Toplam	420	4,60	0,50			
OLUMSUZ ÇEVRESEL	Antakya-Defne	141	2,52	1,04	3,299	,020	Antakya-Defne ile Belen-İsk-Payas-Dörtyol-Erzin.
	Belen-İsk-Payas Dörtyol-Erzin	125	2,16	0,96			
	Hassa-Kırıkhan Kumlu-Reyhanlı Altınözü	88	2,31	0,98			
	Arsuz-Samandağ Yayladağı	66	2,23	0,97			
	Toplam	420	2,32	1,00			
OLUMSUZ SOSYO-KÜLTÜREL	Antakya-Defne	141	2,09	0,90	3,732	,011	Antakya-Defne ile Belen-İsk-Payas-Dörtyol-Erzin. Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü ile Belen-İsk-Payas-Dörtyol-Erzin.
	Belen-İsk-Payas Dörtyol-Erzin	125	1,80	0,79			
	Hassa-Kırıkhan Kumlu-Reyhanlı Altınözü	88	2,16	0,96			
	Arsuz-Samandağ Yayladağı	66	1,95	0,74			
	Toplam	420	1,99	0,87			
GENEL OLUMSUZ ETKİLER	Antakya-Defne	141	2,53	0,73	2,824	,038	Antakya-Defne ile Belen-İsk-Payas-Dörtyol-Erzin.
	Belen-İsk-Payas Dörtyol-Erzin	125	2,30	0,65			
	Hassa-Kırıkhan Kumlu-Reyhanlı Altınözü	88	2,50	0,71			
	Arsuz-Samandağ Yayladağı	66	2,39	0,60			
	Toplam	420	2,43	0,69			

Çalışmaya katılım gösteren bireylerin ikamet ettikleri ilçe sınırları ile deniz turizmine yönelik algı boyutlarından'' Olumlu sosyo-kültürel etkiler''(F=0,855; p>0,05), ''Olumlu çevresel etkiler'' (F=2,349; p>0,05) ve ''Olumsuz ekonomik etkiler'' (F=0,348; p>0,05) arasında anlamlı fark bulunamazken, ''Olumlu ekonomik etkiler'', ''Olumsuz çevresel etkiler'', ''Olumsuz sosyo kültürel'' ve ''Genel olumsuz etkiler'' puanları arasında, anlamlı farklılık tespit edilmiştir (F=5,699; p<0,05), (F=3,299; p<0,05), (F=3,732; p<0,05), (F=2,824; p<0,05).

Tablo 7'de anlamlı fark tespit edilen faktörler ile yerel halkın ikamet ettikleri ilçeler arasındaki algı farklılıklarını hangi ilçe sınırları içerisinde olduğunu ortaya koymak için TUKEY testi uygulanmış, sonuçlar ise aşağıdaki gibidir: Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerin deniz turizminin olumlu ekonomik etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının (x=4,73), hem Antakya-Defne ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerden (x=4,56); hem de Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü ilçe sınırlarında yaşayan bireylerden (x=4,46) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Antakya-Defne ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerin deniz turizminin olumsuz çevresel etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının (x=2,52), Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerden (x=2,16) daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Antakya-Defne ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerin deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine yönelik algı puan ortalamalarının (x=2,09), Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerden (x=1,80); Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü grubu bireylerin puan ortalamalarının (x=2,16) ise yine Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin grubu bireylerden (x=1,80) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılım gösteren yerel halkın ikamet ettikleri ilçe grupları ile deniz turizminin genel olumsuz etkilerine yönelik algılarında TUKEY testi sonuçlarına göre, Antakya-Defne ilçe sınırlarında ikamet eden bireylerin deniz turizminin genel olumsuz etkilerine yönelik algı puanlama ortalamalarının (x=2,53), Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin grubu bireylerden (x=2,30) yüksek olduğu tespit edilmiştir.

5. SONUÇLAR

Bu çalışmada, Hatay yerel halkın deniz turizmine yönelik algı ve görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda olumlu-olumsuz sosyo-kültürel etkiler, olumlu-olumsuz çevresel etkiler ve olumlu-olumsuz ekonomik

etkiler ile bağlantılı bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulguların sonuçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür; yerel halkın deniz turizmi gelişimine yönelik genel algısı olumlu faktörlerde yüksek, olumsuz faktörlerde ise düşüktür.

Çalışma kapsamında yapılan T-testi ve One Way ANOVA sonucunda, deniz turizmi gelişiminin hem olumlu ekonomik, hem de olumlu çevresel etkiler alt boyutlarına erkeklerin daha büyük oranla katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Deniz turizminin genel olumlu etkilerine de, yine erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla daha pozitif baktığı belirlenmiştir. İlgili hipotezlerden;

H1', H1a, H1b, H1e, H1f hipotezleri reddedilmiştir.

H1: Yerel halkın deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

H1c: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

H1d: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

Alt boyutlarla medeni durum arasında yapılan analiz sonucunda katılımcıların evli veya bekâr olması durumunda, deniz turizminin alt boyutlarına yönelik algılarında bir değişkenlik göstermediği, benzer düşüncelere sahip olduğu tespit edilmiştir. Deniz turizminin genel olumlu ve olumsuz etkileri ile medeni durum arasında yapılan analizde, medeni durum ile deniz turizminin hem olumlu hem de olumsuz etkilerinde farklılaşma olduğu gözlemlenmiştir. Evli bireylerin deniz turizminin genel olumlu etkilerine, bekâr bireylerin ise deniz turizminin genel olumsuz etkilerine daha çok katıldığı belirlenmiştir. İlgili hipotezlerden;

H2a, H2b, H2c, H2d, H2e, H2f hipotezleri reddedilmiştir.

H2: Yerel halkın deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

H2': Yerel halkın deniz turizminin olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

Deniz turizmi gelişiminin alt boyutlarına yönelik algılar ile çalışmaya katılım gösteren bireylerin Hatay'da ikamet etme süreleri arasında yapılan analiz sonucunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Deniz turizminin genel olumlu ve olumsuz etkilerinde de, katılımcıların Hatay'da ikamet süreleri, deniz turizminin olumlu veya olumsuz etkilerine yönelik algılarını etkilememektedir sonucuna ulaşılmıştır. İlgili hipotezlerden;

H3, H3', H3a, H3b, H3c, H3d, H3e, H3f hipotezleri reddedilmiştir.

Yaş grupları ile deniz turizminin alt boyutları arasında yapılan analiz sonucunda, olumlu çevresel etkilerde 40-49 yaş grubundaki bireylerin, 28-39 yaş gurundaki bireylerden daha yüksek puanlama yaptığı, olumsuz ekonomik etkilerde ise 18-27 yaş grubundaki bireylerin, 28-39 yaş grubundaki bireylerden daha yüksek puanlama yaptığı görülmüştür. Bu farklılığın, yaş arttıkça bireylerin ekonomik sorumluluklarının artması dolayısıyla, daha çok beklenti sahibi olmalarından kaynaklı olduğu çıkarımı yapılabilir. Deniz turizminin genel olumlu etkilerinde, 60 yaş üstü bireylerin algılarının 28-39 yaş grubuna göre daha pozitif olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda daha ileri yaşta olan bireylerin turizm faaliyetlerine katılma fırsatlarının çalışma yaşında olan bireylere kıyasla daha fazla zaman ayırma imkânının bulunmasının deniz turizmi gelişiminin etkilerine daha olumlu bakmalarına katkı sağlamaktadır yorumu yapılabilir. Yapılan analizler sonucunda;

H4', H4a, H4b, H4c, H4e hipotezleri reddedilmiştir.

H4: Yerel halkın deniz turizminin olumlu etkilerine yönelik algı ve görüşleri yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

H4d: Yerel halkın deniz turizminin olumlu çevresel etkileri algısı yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

H4f: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz ekonomik etkileri algısı yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

Deniz turizminin alt boyutları ile çalışmaya katılım gösteren bireylerin öğrenim düzeyleri arasında yapılan analiz sonucunda katılımcıların öğrenim düzeyleri ile deniz turizmi gelişiminin alt boyutlarından olumsuz sosyo-kültürel etkiler boyutunda, öğrenim düzeyi ön lisans olan bireylerin puanlarının, öğrenim düzeyi lise olan bireylerin puanlarından daha yüksek olduğu, aynı zamanda ön lisans grubundaki bireylerin lisansüstü grubundaki bireylerin puanlarından da daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılık doğru orantılı olmadığı için, eğitim düzeyine göre deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine bakış açısının farklılık gösterdiğini ve bu farklılığın nedeninin sonraki çalışmalarda incelenmesi gerektiğini söylemek mümkündür. Olumsuz çevresel etkiler boyutunda ise;

öğrenim düzeyi ön lisans olan bireylerin, öğrenim düzeyi lisans olan bireylerden daha yüksek puanlama yaptığı belirlenmiştir. Bu farklılığın, öğrenim düzeyi daha yüksek olan bireylerin deniz turizminin çevresel etkilerine daha olumlu bakmasından kaynaklı olduğu çıkarımı yapılabilir. Deniz turizminin genel olumsuz etkilerine yönelik algılar ile öğrenim düzeyleri arasında, ön lisans grubunun hem lise, hem de lisans grubundan daha yüksek puanlama yaptığı gözlemlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda;

H5, H5b, H5c, H5d, H5f hipotezleri reddedilmiştir.

H5¹: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

H5a: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri algısı öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

H5e: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

Deniz turizminin alt boyutları ile katılımcıların gelir düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir. Deniz turizminin genel olumlu ve olumsuz etkileri ile de, katılımcıların gelir düzeyleri arasında farklılaşma olmadığı görülmüştür. Her gelir düzeyindeki bireylerin, deniz turizminin olumlu ve de olumsuz etkilerine yönelik algıların benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuca göre, gelir düzeyleri ile deniz turizmi gelişimi algılarının bağlantılı olmadığı çıkarımı yapılabilir. Böylece;

H6, H6¹ H6a, H6b, H6c, H6d, H6e, H6f hipotezleri reddedilmiştir.

Katılımcıların ikamet ettikleri ilçeler dolayısıyla deniz turizminin gelişiminin alt boyutlarını temsil eden ifadelerle katılımları arasında yapılan analiz sonucunda; ‘‘Antakya-Defne’’ ilçe sınırında yaşayan bireylerin olumsuz sosyo-kültürel ve çevresel etkiler puanlamalarının ‘‘Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin’’ ilçe sınırlarında yaşayan bireylerin puanlamalarından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın denize kıyısı olmayan ilçelerde yaşayanların, deniz turizminin sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin daha çok olumsuz yönde olacağını düşünme eğiliminde olmasından kaynaklı olduğu çıkarımı yapılabilir. Olumsuz çevresel etkilerde, ‘‘Antakya-Defne’’ ilçe sınırlarında yaşayan bireylerin puanlamalarının ‘‘Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin’’ ilçelerinde yaşayanların puanlamalarından daha yüksek olduğu, yani yine denize kıyısı bulunmayan ilçelerde ikamet eden bireylerin, deniz turizminin olumsuz çevresel etkilerinin olacağı görüşüne daha yatkın olduğu sonucu çıkmaktadır. Olumlu ekonomik etkiler boyutunda ise, ‘‘Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin’’ ilçe sınırlarında yaşayan bireylerin puanlamalarının hem ‘‘Antakya-Defne’’ ilçe sınırlarında yaşayanların puanlamalarından, hem de ‘‘Hassa-Kırıkhan-Kumlu-Reyhanlı-Altınözü’’ ilçe sınırlarında yaşayan katılımcıların puanlamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Denize kıyısı olan ilçelerde yaşayanların deniz turizmi imkânlarının getirdiği ekonomik fırsatlardan faydalanabilmelerinin, deniz turizminin ekonomik etkilerine daha pozitif bakma eğilimine sahip olmalarına katkı sağladığı çıkarımı yapılabilir. Deniz turizminin genel olumsuz etkilerinde farklılık bulunmuş olup, ‘‘Antakya-Defne’’ ilçe sınırlarında yaşayan bireylerin, ‘‘Belen-İskenderun-Payas-Dörtyol-Erzin’’ ilçe sınırlarında yaşayan bireylere göre, deniz turizminin olumsuz etkilerini daha fazla buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda;

H7, H7b, H7d, H7f hipotezleri reddedilmiştir.

H7¹: Yerel halkın deniz turizminin genel olumsuz etkilerine yönelik algı ve görüşleri ikamet edilen ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

H7a: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri algısı ikamet edilen ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

H7c: Yerel halkın deniz turizminin olumlu ekonomik etkileri algısı ikamet edilen ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

H7e: Yerel halkın deniz turizminin olumsuz çevresel etkileri algısı ikamet edilen ilçelere göre anlamlı farklılık göstermektedir hipotezi kabul edilmiştir.

Çalışma sonucunda, deniz turizminin gelişimine yönelik genel algı hipotezlerinden (olumlu ve olumsuz) , *H1, H2, H2¹, H4, H5¹ H7¹*’in, alt boyutlara ilişkin ise yukarıda belirtilmiş olan *H1c, H1d, H4d, H4f, H5a, H5e, H7a, H7c, H7e* hipotezlerinin kabul edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmada, Hatay halkının deniz turizminin sosyo-kültürel etkilerini olumlu algıladıkları, ekonomik etkilerini oldukça olumlu algıladıkları, çevresel etkileri konusunda ise kararsız kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumdan, Hatay halkının sağlam ve çok yönlü sosyo-kültürel yapıya sahip olmasının bir sonucu olarak deniz turizminin de sosyo-kültürel etkilerine açık oldukları ve genel olarak olumlu baktıkları söylenebilir. Bununla birlikte, çalışmaya katılan yerel halkın, istihdam imkânı yaratacağı ve kalkınmayı kuvvetlendireceği inancıyla deniz turizminin ekonomik etkilerine pozitif yaklaştığı fakat çevresel düzeyde önlemlerin sağlanıp sağlanamayacağı tereddütünde

kaldığı için çekimsiz yaklaştığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Aritmetik ortalamalara bakıldığında, en yüksek 3 puanlamanın olumlu ekonomik etkiler önermelerine yapılmış olduğu bulgusu da bu durumu destekler niteliktedir.

Kuvan ve Akan (2005) ile Çetinkaya ve Dedemen (2013) tarafından yapılmış olan çalışmalarda, birbirlerine paralel olarak, turizmin ekonomik anlamda sağladığı katkılardan dolayı, yerel halkın turizmin gelişiminden genel bir memnuniyet duyduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Fakat Hatay'da aktif deniz turizmi henüz tam anlamıyla gerçekleşmeden, yani halk henüz ekonomik anlamda bir yarar görmemesine rağmen bahsi geçen çalışmalara paralel bir sonucun ortaya çıkması, Hatay halkının deniz turizmine olan yatkınlığını, beklentilerini ve ekonomik yarar sağladığında bu desteğin en yüksek seviyelere çıkacağı yorumunu yapmak mümkündür. Öyle ki, "Deniz turizmi için gelen turist sayısının artması yerel ekonomiyi geliştirir" önermesi toplam ortalama en yüksek puanlamayı almış olan önermedir. Deniz turizminin çevresel etkileri boyutunda kararsız yakın sonuç çıkması, yine Çetinkaya ve Dedemen (2013)'in çalışma sonucuyla paralellik göstermekle birlikte içerisinde canlılık olan her durumda çevresel zararlar olabileceği gerçeği de göz önüne alınarak, deniz turizminin gelişimi için çevresel anlamda önemli tedbirler alınıp halkın da bu konuda bilgilendirilmesi yönünde çalışmalar yapılması faydalı olacaktır. Olumsuz sosyo-kültürel etkilerde, "Deniz turizmi toplumda daha fazla yıkıcılığa yol açar" önermesinin, katılımcıların en düşük düzeyde katıldığı önerme olmuştur. Hatay halkı, deniz turizminin toplumu böleceği/ayırıştıracağı, olumsuz etkileyeceğini düşünmemektedir.

Bu araştırma, Hatay ilinde deniz turizmi üzerine yapılan büyük çaplı ilk çalışma olması sebebi ile literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılmış olan araştırmanın sonucunda, yerel halkın deniz turizminin sosyo-kültürel etkilerini olumlu algıladıkları, ekonomik etkileri çok olumlu algıladıkları ve çevresel etkiler konusunda kararsız kaldıkları belirlenmiştir. Çevresel etkiler konusunun tek başına ele alınıp derinlemesine incelenmesi gerektiği, bir sonraki çalışmada nasıl minimize edilebileceği ile ilgili tüm yerel paydaşların algı ve görüşlerine başvurarak bir çalışma yapılması önerilebilir. Aynı konuda yerel halka çevresel bilinçlendirme yapılması gerektiği, yerel yönetimlerin üstlenmeleri gereken sorumlulukları üstlenerek denetim konusunda daha sıkı olmaları, yapılabilecek ilk girişimler olduğu söylenebilir. Hatay ili yerel halkının deniz turizmine hazır ve açık oldukları, çevresel tereddütlerin de ortadan kaldırılması ya da minimize edilmesiyle de Hatay'da mevcut olan deniz turizmi potansiyelinin değerlendirilmesinde hiçbir engelin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum yatırımcılar açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir, deniz turizminin geliştirilmesi kapsamında kamu kurumları gerekli adımları atabilir ve kalkınma planlarında Hatay bölgesinde deniz turizminin kalkınması ve geliştirilmesine yönelik kararlar alınması önerilebilir. Sonuçların karşılaştırılması açısından Hatay'da deniz turizmi üzerine geniş çaplı bir çalışmanın bulunmaması önemli bir sınırlılık olurken, diğer bir sınırlılık ise yüz yüze uygulanması planlanan anketin bir kısmının Covid-19 salgını sebebiyle çevrimiçi kanallar aracılığıyla uygulanmış olmasıdır.

KAYNAKÇA

- Akgül, A. & Çevik, O. (2005). *İstatistik Analiz Teknikleri*, "Spss'te İşletme Yönetimi Uygulamaları". İkinci Baskı, Ankara: Emek Ofset Ltd. Şti. s:436
- Arlinghaus, R.; Cooke, S.J., Lyman, J., Policansky, D., Schwab, A., Suski, C., & Thorstad, E. B. (2007). Understanding the complexity of catch-and-release in recreational fishing: an integrative synthesis of global knowledge from historical, ethical, social, and biological perspectives. *Reviews in Fisheries Science*, 15(1-2): 75-167.
- Babat, D., Gökçe, F., & Varışlı, A (2017). Hatay mutfak kültürünün sürdürülebilirliğinde, yöresel yiyecek üreticilerinin rolü. In 1st International Sustainable Tourism Congress: 816-830.
- Bahar, O. & Kozak, M. (2006). *Turizm Ekonomisi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*: Ankara. Pegem A Yayıncılık.
- Avcıkurt, C. (2003). *Turizm Sosyolojisi, Turist Yerel Halk Etkileşimi*, Detay Yayınları, Balıkesir. s:33
- Cowx, I.G. (2002). *Recreational fishing. Handbook of fish biology and fisheries*, volume (2): 367-390.
- Cömert, M. (2014). Turizm pazarlamasında yöresel mutfakların önemi ve Hatay mutfağı örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(1), 64-67.
- Çalışkan, U.Y. (2018). "Energy Efficiency in Marine Tourism Industry: A Case Study of IC Çeşme Marina", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çetinkaya, G. & Dedemen, O. (2013). *Golf Turizmine Yönelik Yerel Halkın Algularının Belirlenmesi: Antalya/Belek Örneği*, Turizm Araştırma Dergisi, 2 (1).
- Demirci, S. & Arslantaş E. (2015). *İskenderun Körfezi Rekreatif Balıkçılık Faaliyetleri Üzerine Ön Bir Araştırma*. 18. Ulusal Su Ürünleri Sempozyumu, İzmir.

- Doğan, O. (2019). ‘‘Deniz Turizminde Kümelenme Bağlamında Marina İşletmeciliğinde Stratejik Yönetişim: Muğla İli Örneği’’, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Duman, D., Eryılmaz, G., & Saçlı, Ç. (2021). Şehir Pazarlaması Kapsamında Destinasyon imajı Algısının Belirlenmesi: Hatay İli Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46): 125-147.
- EC (European Commission), (2014). A European Strategy for more Growth and Jobs in Coastal and Maritime Tourism (COM2014-86 Final Report), Brussels.
- Hair, J.F.J., Black, W.C., Babin, B.J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis Seventh Edition* Prentice Hall.
- Haseki, M.İ. (2013). Çukurova Üniversitesi Karataş Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu. II. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu (Ekoturizm). 19 Nisan.
- <https://www.sabah.com.tr/turizm/2014/07/02/dünyanın-en-uzun-kumsalları#:~:text=D%C3%BCnyan%C4%B1n%20en%20uzun%20kumsal%C4%B1,Antalya'da%20bulunan%20Patara%20plaj%C4%B1>.
- İmeak Deniz Ticaret Odası (2015). ‘‘Deniz Turizminin Dünü, Bugünü ve Sürdürülebilirliği’’, İmeak DTO Dergisi, Nisan Sayısı: ss. 1-40.
- Kan, N. (2019). ‘‘Türkiye’de Deniz Turizmi Stratejileri: İzmir için bir analiz’’, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kuvan, Y. & Akan, P. (2005). Residents’ attitudes toward general and forest-related impacts of tourism: the case of Belek, Antalya. *Tourism Management* 26 p: 691-706.
- Kozak, N., Kozak, M. & Kozak, M.A. (2000). *Genel Turizm İlkeleri- Kavramlar*, Ankara: Detay Yayıncılık
- Kozak, N. (2001). *Genel Turizm İlkeleri-Kavramlar*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mansuroğlu, S. & Yıldırım, E. (2021). Antalya’da kent gelişiminin koruma alanlarına etkileri. *Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı*, Ankara.
- Miller, M.L. ve Auyong, J. (1991). Coastal Zone Tourism: A Potent Force Affecting Environment and Society. *Marine Policy*, 15(2), 75-99.
- Mohd Isa, S. ve Ramli, L. (2014). Factors Influencing Tourist Visitation in Marine Tourism: Lessons Learned from FRI Aquarium Penang, Malaysia. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 8(1), 103-117.
- Orams, M. (2002). *Marine Tourism: Development, Impacts and Management*. Routledge, London.
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özgüç, N. (1998). *Turizm Coğrafyası Özellikler Bölgeler*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Papageorgiou, M. (2016). ‘‘Coastal and marine tourism: A challenging factor in Marine Spatial Planning’’, *Ocean & Coastal Management*, 129: 44-48.
- Saçlı, Ç., & Öztürk, F. B (2020). İpekçilik Kültürü ve Turizm: Paydaşların Hatay’da İpekçiliğe Yönelik Görüşleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (76): 1916-1930.
- Şahin, B., Çaylı, B. & G. Erol (2011). Kruvaziyer Turizminin Destinasyon Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Samsun Örneği, Samsun Sempozyumu, 13-16 Ekim, Samsun.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2015). İskenderun Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı. https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/aciklama_raporu-20210408094358.pdf .
- T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA), (2018). *Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı 2018-2023*. 1. Baskı: Hatay.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. <https://hatay.ktb.gov.tr/TR-201532/kurvaziyer-turizmi.html>
- Tabachnick, G.B. & Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed). London: Pearson.
- Taştan, H. & İflazoğlu, N. (2018). Hatay’ın Unesco Gastronomi Şehri Olması ile İlgili Yerel Restoran İşletmelerinin Farkındalığının Değerlendirilmesi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 6/ Special issue3: 384-393.
- Taylor, N. & Buckenham, B. (2003). *Social Impacts of Marine Reserves in New Zealand*. <https://www.doc.govt.nz/globalassets/documents/science-and-technical/sfc217.pdf>

Tosun, C., & Bilim, Y.(2004). Şehirlerin Turistik Açidan Pazarlanması: Hatay Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırılması Dergisi*, 15(2): 125-138.

TUİK, Türkiye İstatistik Kurumu, (2020). https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr_

Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Detay Yayıncılık: Ankara.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, s. 105. Seçkin Yayıncılık: Ankara.